

ITALIJANSKA ZASEDBA SORICE (I.)

(Odlomki iz župnijske kronike, ki jo je
pisal župnik Janez Mikuš)

1918-1919

Demarkacijska črta

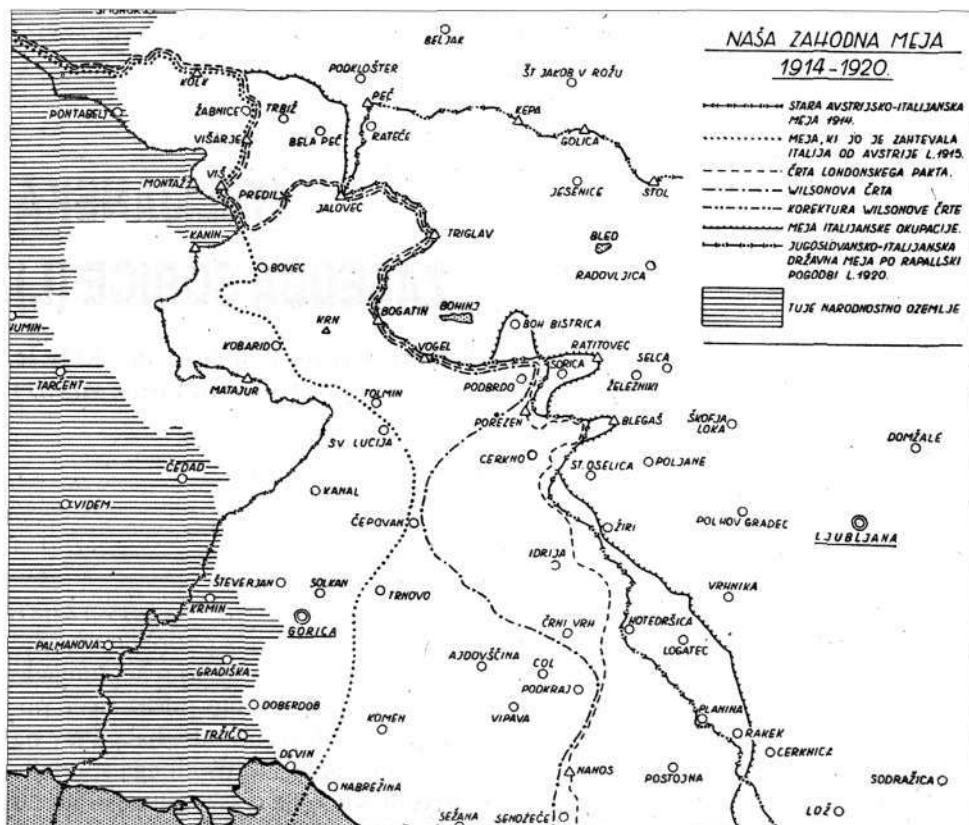
Po razbitju soške fronte oktobra 1917 se je nemška in avstro-ogrška vojska zapolnila za bežečimi italijanskimi enotami in v kratkem času zasedla področje do reke Piave. Tam sta se obe vojski ustalili za celo leto, vsaka na svoji strani reke. Junija je avstro-ogrška vojska (Nemci so kmalu po preboju soške fronte odšli) sicer poskušala priti na desni breg reke, vendar je zaradi velikih izgub odnehala. Prav na obletnico 12. ofenzive pa je prišlo do zadnjega, odločilnega in usodnega spopada pri Vittoriju Venetu. Ta je zahteval ogromne žrtve, ne samo od vojske, ampak tudi od monarhije – njen propad – in nenazadnje tudi od Slovencev in njihovega ozemlja – okupacijo tretjine slovenskega ozemlja s strani Italijanov.

Premirje med Avstro-Ogrsko in Italijo je bilo podpisano 4. novembra 1918. Po njem so Italijani zasedli prostor do črte, do katere je prišla italijanska vojska v trenutku premirja. Londonski pakt jim je ponekod zagotavljal še več; tako so uskladjali oba dokumenta.¹ Nejasnosti so se pojavile v Zgornjesavski dolini: Londonski sporazum je določal razvodje v Julijskih Alpah, kar je za Italijane pomenilo zasedbo do Rateč. Na meji Primorske z Gorenjsko bi morala črta teči po razvodju vzhodno od Podbrda do Podlanišča in Idrije, pa so Italijani zasedli še Sorico in Dav-

Podbrd iz Sorice.
Gruss aus Sarz. Krain (Küstenland)

Spodnja Sorica pred prvo svetovno vojno.

Potek demarkacijskih črt med leti 1914 in 1921 (Sorica je bila zasedena do 2. junija 1921). (Iz: Josip Mal, *Zgodovina slovenskega naroda. Najnovejša doba* (zvezek 16). Celje, 1939, str. 1130. Narisal France Planina.)

čo do Podrošta, območje pod Blegošem tik za vasjo Leskovico (del Leskovške Davče, Robidnico, Laze, Novine in Tičje Brdo)² in ozemlje do Sore pri Žireh (s tem pa tudi del Žirov).³ Od Idrije naj bi demarkacijska črta potekala preko Logatca proti Snežniku in od tam do Jadranskega morja. Pa so Italijani čez Logatec vdrli celo do Vrhnike in bi šli še naprej, če jih ne bi srbski podpolkovnik Stevan Švabič s prevaro prisilil k umiku. V dogovoru z Narodno vlado je namreč organiziral srbske ujetnike, Italijanom pa kot poveljnik srbskih čet, ki naj bi že zasedle Slovenijo, zagrozil, da bo posredoval z vojsko, če se ne umaknejo.⁴ Italijani si v strahu pred Srbi niso upali drugega kot ubogati.

Preko Podbrda so se Italijani prvič prišli razgledovat v Sorico 19. novembra, deset dni pozneje pa so jo zasedli z vojaškimi enotami. Namesto do razvodja pri Podbrdu so demarkacijsko črto premaknili do Podrošta in bi jo še naprej proti Zalemu Logu, če jih ne bi ustavili Srbi. Večji del soriške občine je bil zaseden; na jugoslovanski strani so ostali kraji Zali Log, Zala, Potok, Osojnik in del Davče.

V časopisih o primeru Sorica ne najdemo poročil. V selški župnijski kroniki bemo: *Italijani so zasedli Sorico in pod gorami.*⁵ *Na Rattitovec so spravili desk za dve baraki. Zadnjo stražo imajo na Podnu⁶ in na senožeti, ki se vidi iz Prtovča. Neka laška patrolja je prišla do Češnjice, pa je šla zopet nazaj čez Podlonk.*

Iz zasedenega ozemlja so nosili cvirn, rajš in drugo blago, ki je bilo tam poceni. Najrajši so zato vzeli tobak in cukar, ki ga jim je manjkalo.

V začetku je laškim vojakom manjkalo živeža. Parkrat so prišli na Prtovč po krompir in kure. Seveda niso kaj dobili. Spraševali so, če je spodaj kaj vojakov. Ko so jih z njimi strašili, jih ni bilo več.

Nekaj kur so znosile Podlončanke laškim vojakom. Za vsako kuro so dobile 8 kg riža.

O zasedbi Sorice na podlagi šolske kronike soriške šole in zapisnikov sej občinskega odbora soriške občine je pisal že France Štukl (LR 1979), ki je v uvodu razložil tudi teritorialno področje in upravno delovanje občine Sorica.

Kronist in kronika župnije Sorica

Župnik Janez Mikuž, rojen v Črnem Vrhu nad Idrijo 24. februarja 1880, je bil dober opazovalec dogodkov in ljudi, nadarjen za jezike, eden tistih duhovnikov, ki so v župnijskih kronikah izčrpno poročali o dogodkih svojega časa. Kljub temu da so njegovi anali po eni strani zgolj subjektivni pogled na sodobnost, pa so obenem tudi pomemben vir za krajevno in morda celo za nacionalno zgodovino. Mikuž je za župnika v Sorico prišel iz Škofje Loke septembra 1913 in odšel leta 1930 v Mavčiče. Tam je 3. oktobra 1954 umrl.

Kroniko je pisal tekoče kronološko in precej pregledno, ker je ob zunanosti vsake strani dodal naslove posameznih poglavij - kratke povzetke tega, o čemer je pisal v poglavju.

Pisanje o italijanski zasedbi (od prihoda prvih oglednikov 19. novembra 1918 do 2. junija 1921) obsega 71 drobno pisanih strani kronike in je večinoma povzeto v nadaljevanju. Zaradi obsežnosti zapisanega sem obdobje razdelila na dva dela: 1918-1919 in 1920-1921.

*Kronist Janez Mikuž
(1880-1930).*

Soriška župna kronika

LETO 1918

Lah pride v Sorico

19. novembra, v torek po šoli prideta dva Laha v Sorico, zglasita se v župnišču in prašata za pot v Ravne. Komaj povem, da me razumeta. Drugi dan prenoče trije v delavnicí, kjer je hranjen kanonček, sumljivo ga ogledujejo, nazadnje sklenejo, da ga

morajo vzeti, češ da je od avstrijske vojske. Jaz se vpiram, kažem fakturo, pa ne znajo nemško brati. Prepiram se z vojaki: Čemu ste sem prišli, saj nimate pravice, ostanite na razvodju.⁹ Izgovarjajo se s tem, da jim je Vilson¹⁰ dovolil zasesti, kolikor hočejo.

Kanonček odpeljan

Seržant zajaha mulo, tovariša mu privežeta dvokolnico, pa poprečka opleta žival na zadnjih nogah. Le s težavo odpelje kanonček proti Podroštu. Ljudje se jeze, zakaj ste to dopustili; Lahe bi morali nabiti. Seržant je povedal svoje ime: Pellaio, korporal pa Fara. Sklenem, da grem prosit za kanonček, če treba k generalu; 22. XI. je bil odpeljan.

Protest pri majorju

25. XI. grem v Podbrdo, naprosim g. župnika Kragelj-a, da gre z menoj za tolmača k majorju Fava, da naj vrne kanonček in pojasni, kako bo z Davčo, ali bom smel tje hoditi, ker so po Sori že posamezni laški oddelki, ki branijo hoditi čez. Major je prijazen, pa trdi, da je kanonček pri njih boljše spravljén kot doma, za Davčo pa ne more odgovoriti, ker ne ve, kakšna meja nastane.

Ustavljen na Petrovem brdu

Domu grede me ustavijo na Petrovem brdu, mislim se splaziti naprej, pa ne pušte. Peljejo me k častniku pri Pohmanu, ki me začne zasliševati, pa se ne moreva pomeniti. On ne zna latinski, jaz pa ne laški. Na pomoč pride ena Podbrdčanka, ki je hodila veliko po svetu, raztolmači moj položaj in pove, da se bodo čez nekaj dni izdajale nove legitimacije – kakor je povedal Podbrdom major. Poročnik me pelje ven pred hišo in pokliče vojake, ki so stražili zgor stezo in jim ukaže, da naj me puste naprej. Zdaj mi pa še salutirajo, ko grem mimo.

Še puste v Davčo

Španska bolezen¹¹ še razsaja, vendar Lahi ne branijo v Davčo.

Spodaj zvedo, da so Lahi prišli v Sorico, zato zahtevajo nazaj puške od narodne obrane¹², poštar¹³ jih pelje. Podroštom vojaki ravno nekaj zijajo, pa ne preiščejo voza, zato jih srečno pripelje v Zalilog.

Lah na Sori in v Ravneh

Iz Podrošta gre en oddelek v Ravne. 28. XI. pošlje komandant Cesare Azzellini pismo na župana od "Leitnika"¹⁴, da naj prinese župansko knjigo o ljudeh in živini v Ravne. Gosar¹⁵ pride k meni in me prosi, da naj grem z njim, da se pomenimo, kar bo treba. Jaz mu povem, da ne znam laško govoriti, sicer pa mislim, da Lahi razumejo latinsko, potem se bomo že sporazumeli. Kot tolmač je povabljen Liparjev Matevž iz Zg. Sorice št. 29, ki je delal v Škednju pri Trstu¹⁶ in tolče furlansko-tržaški žargon.

Župan in župnik gresta v Ravne

Malo snega je bilo padlo, ko gremo Podgorami. Ravno je bil kapetan odredil, da gre par mož po župana, ko mi pridemo v Ravne. Peljejo nas k Drbonču – Ravne 4

– kjer je stanoval poveljnik. Govoriti začnem latinsko, toda častniki izjavijo, da so študirali le realke, zato ne znajo latinskega jezika.

Prepis izdanih legitimacij v Ravnih

Za zasedene vasi si morajo ljudje oskrbeti posebne listine, "tessere".¹⁷ Takoj jih pričnemo delati ...

Popisovanje ljudi

Nad 12 let stare osebe so morale priti na komando, da so se jim naredile legitimacije. Najprvo ime in priimek, ime očetovo in materino, če sta živa ali če sta umrla. Kmalu sem razumeval to početje. Križ je bil s pisanjem priimkov – zato sem pomagal pisarjem, da so prav zapisali razne Gasserje in Kemperle. Opoldne smo bili povabljeni k Javhu, da smo malce pojedli, potem smo pa popoldne nadaljevali. Po sklepu smo uprašali, kako bo z denarjem, ali bomo smeli kaj dobiti iz Ljubljane – pa ni so vedeli nobenega odgovora. Sam sem prosil za "tessero", da bi smel v Podbrdo in dobil sledečo vsebino: Si autorizza il Sig. Mikuž Giovanni (parroco di Sorica) di recarsi a Podbrdo par farsi rilasciare documenti. Ravne 29. XI. 18. Azzellini Cesare.¹⁸

Med popisovanjem sem opazil, kako se nekatera dekleta obnašajo naiвно, vse se jim zdi smešno, posebno ko gledajo kakšne oči da imajo. Vojaki pa se poželjivo ozirajo po njih.

Župnik in župan sta nas izdala Lahom

Že med popisovanjem so se nekateri hudovali, čemu je treba teh sitnosti. Nazaj grede pa so nas gledali po strani in govorili, župnik in župan sta nas izdala Lahom, smo že zapisani. Kaj je bilo tega treba, da je Lah prišel k nam? Mi smo prodani! Preje je bil župnik kriv vojske,¹⁹ zdaj ima pa še to na vesti, da je Lah zasedel Sorico.

29. XI. Lah v Sorici

29. XI. pridemo domu, pa dobimo v Sorici kompanijo Lahov. Po večerji pridejo oficirji v župnišče in se predstavijo. Govoriti ne morem ž njimi, čudijo se, da ne znam laškega jezika, ker po Primorskem so vsaj z župnikom lahko govorili. Povem jim, da sem študiral v Ljubljani ne pa v Gorici in da so v drugi provinci. Malo debelo gledajo, ko jim povem, da imamo mi Soričani vse urade v Loki, Kranju in Ljubljani. Nazadnje jo udarimo po latinsko. Vmes je bil eden nadporočnik Duce in pa poročnik Fazoletti, prvi je bil advokat, drugi pa visokošolec – jurist.

Non sunt contenti!

Zastavil je vprašanje z laškim naglasom: "Quomodo scribunt vestri giornali? Sunt homines contenti, quia sumus venuti?" Odgovoril sem: "Non sunt contenti."²⁰ Spogledajo se med seboj, pa poprašujejo: "Quare non sunt contenti?" "Nos sumus Slavi", sem pojasnjeval.²¹ Pa jim ne gre v glavo. V župnišču ostane kadet - aspirant Saccutti iz Tunisa, ki zna arabsko in francosko. Zvečer se začnem učiti praktično laščino - najprvo vojaško obleko in šarže. Nekaj sem se že naučil. Vojaki ostanejo skupaj na Eki, pri Šimcu, pri farovškem Petru. Častniki vzamejo kuhinjo pri Žnidarju in tam prirede svojo menzo.

Ena krona je 40 laških čent

Lahi plačujejo vse z lirami, ljudje se jih pa s početka branijo, zato objavijo, po kakšnem razmerju se bodo računale krone in lire. 1 lira je 2 kroni 50 h. Ljudem to ne gre v glavo, pa pravijo, mi smo zmagali, zato je naš denar več vreden.

Laške odredbe glede orožja, zborovanj, zastav, legitimacij, prekoračenja meje

Vojaško poveljstvo se nastani na Eki²² v spodnji hiši. Magazin se naseli na pošti v dvorani. Izidejo prve odredbe, ki naj jih župnik razglasi.

1. Oddati se mora vse orožje in vsa municija, bodisi da služi za lov ali pa je od vojaštva, ki se bo proti pobotnici pozneje vrnilo.
2. Prepovedani so vsi sestanki in zborovanja, naj si bodo političnega, socialnega ali gospodarskega značaja.
3. Prepovedano je izobešati zastave na javnih lokalih.
4. Vsi prebivalci morajo imeti legitimacijo o istovetnosti, ki se dokaže s pričami.
5. Prepovedano je iti čez črto premirja, ki je okupirana od laškega vojaštva (črta Donersk-Gladki-Ravne-Podroš²³).
6. Kdor prelomi te odredbe, bo kaznovan s zaporom ali pa še hujše, kakor odloči vojaško sodišče.

Odredbe glede denarja

Razmerje med krono in liro = 1 : 0,4. Prepovedano je uvažati avstroogrski papirni denar v zasedeno ozemlje proti kazni od 3-7 let in zaplenitvi konfisciranega denarja.

Oddamo louske puške

3. 12. oddamo louske puške in municijo vsi lovci, zato prejmemo pobotnice in sicer župnik, poštar, Sorlček, Windischman, Tolarjev Peter in pa Prezelj Anton iz Sp. Danj 9.

Poveljnik Duce

Spočetka je komanda pri Windischmanu. Duce je rezervni častnik, hudo mu je, ker smo povedali, da nam manjka tobak, sam kadí močno. Zato namerava poslati enega častnika v Železnike, da bi dobili nekaj "fasunge". Samo težko smo mu to dopovedali, ker ima v laščini "opalta"²⁴ in trafika" drugačen pomen. Vendar nazadnje se premisli in ne pošlje voza v Železnike.

Prvi kontrabant

Janez na Sori kot trgovec začne nositi sukanec iz Gorice in ga pošiljati v Davčo in naprej po dolini. Kmalu tudi drugi zvedo, da se pri tem precej zasluži. Začno ga živahno posnemati. Vojaki vidijo, da ljudje nosijo težke nahrbtnike čez Davčo in potem pridejo pri Šurku²⁵ na cesto.

Lahi hočejo do Šurka

Ko bi stala straža pri Šurku, tako modrujejo, odrežemo pot čez Davčo in še iz Ravni. Zato pošlje enkrat stražo k davški poti, pa pride eden jugoslovanski kapetan

in nadporočnik Duce se sestaneta pri Gregurjevi žagi, kjer se zgovarjata francoski. Težko sta se razumela, ker je trdil Lah, da ima Srb polno turških besedi vmes. Že preje so enkrat prišli Srbi do Pohmana²⁶, da bi ustavili njihovo prodiranje, pa so morali pustiti orožje spodaj in niso nič opravili. Ravno tako zastonj so jih skušali pregnati iz Ravni, pa ni šlo. Od takrat niso Lahi več silili naprej, ampak ostali so Podroštom.

Šola se zapre; v šolo pridejo čevljarji

Duce ukaže šolo zapreti, ustmeno sporoči. Poprašam, ali se sme podučevati krščanski nauk, seveda se sme samo ne v šolskem poslopju, zato učim krščanski nauk v mežnariji.

V šolo ukažejo vojaške čevljarje. Kjer se je preje otrokom vtepal modrost, se sedaj oglašajo kladiva, ki zabijajo cveke in žeblje v podplate. Delajo pa še precej pridno, posebno če čutijo bližino kakšnega častnika.

Talci določeni

6. 12. pride za poveljnika Domenico Bartolucci, stotnik – invalid, dvakrat je bil ranjen. Odkritosrčno pove, če se pokaže kakšna sovražnost do Lahov, on bo vzel talce, namreč župana, župnika, učitelja²⁷ in pa poštarja. Stanuje v župnišču, rad bi dobil angleško sedlo in pa kakšnega dobrega ogerskega konja – dirkača. Hvali na uso moč laško bogastvo in pa zmago pri Vittorio Veneto.²⁸ Z vojaki je pa precej strog, vse se ga nekako boji, on se pa boji Srbov. Telefon je v Lovrenčevi drvarnici, zmiraj zahteva ojačenja.

Tudi za civiliste je vojaški zdravnik Podbrdom

Največ težav je sedaj, ko ne smejo ljudje k zdravniku v Železnike, vendar veliko ljudi boleha. Lahi pravijo, pridite v Podbrdo, saj so tam vojaški zdravniki in zdravijo tudi civiliste zastonj. Samo to je težava, ker se ne morejo pogovoriti; za tolmača imajo neko žensko. Več ljudi gre Podbrdo, med njimi tudi župnikova sestra, ker se ji je prisadila rana na roki od ognja. Nazaj pa prinese uši, sicer se pa v resnici bolj trudijo s civilisti, kakor pa z vojaki.

Pošta ne vozi več

2. XII. ustavijo pošto do Železnikov. Podroštom potegnjejo hlode čez most, onkraj mostu postavijo barako in pa žične ovire. Tudi španske jezdece denejo na most.

Trikolora na Eki

21. XII. pride v Sorico major Fava od 152 reg. fant. 3. batalj. Stanuje v župnišču, doma je iz Toskane – iz Siene. Govori krasno laščino. Komando premesti od Windischmana na Eko, na Eki zaplapola laška trikolora. Prejšni poveljnik gre v Zg. Danje. Vedno več vojaštva je v Sorici.

Dajte nam živeža!

Ljudje pa zahtevajo: Dajte nam jesti ali pa pustite, da gremo sami po živež. Major nas tolaži, potrpite malo, da popravimo mostove in pa železnice, ki so nam jih

Austrijci pri umiku pokvarili. Ljudje so precej nepočakljivi. Major misli, da bo živež najbržje zastonj, ljudje pa nočejo verjeti, češ Lah ne drži dane besede.

Gorski topničarji v Zg. Sorici

Med tem pa pridejo v Zg. Sorico gorski topničarji, postavni fantje, vsi veliki. Ostanje v zgornjem koncu, topove spravijo na Rotk, kopati pa hodijo na Grofov grič. Z infanterijo ne občujejo, ampak jo prezirajo. Ljudje začno jokati, ko vidijo topove; češ še bo vojska, čemu bi drugače vlačili k nam topove. Topničarji imajo nekaj svoje godbe in so sviralni, ko so privozili proti Sorici. Imajo pa same mule.

Mi imamo papeža

Na božični praznik je povabljen tudi župnik na kosilo, kjer so se sešli vsi oficirji. Na zunaj so sladki in vabijo: Bodite z nami, mi imamo papeža! Odgovoril sem: Res imate papeža, toda jetnika! Nato so pa trdili: Če je papež jetnik, tega je sam kriv, ker hoče biti jetnik.²⁹

LETO 1919

Za nezaseden del soriške občine imenuje glavar gerenta³⁰ Fr. Demšarja iz Zalega loga. Ta sporoči, da naj se oznani v cerkvi, da se bo denar v Jugoslaviji žigosal.³¹ Ljudem sporočim privatno, ki precej denarja pošljejo ali pa sami nesejo žigosat.

Ples na novo leto

Novo leto se prične s plesom pri sosedu. Laški oficirji plešejo z bajtarskimi in gostaškimi dekleti. Človek ne more razumeti take demokracije, posebno ker so v bivši Avstriji častniki toliko držali na čast, sedaj se pa laški častniki družijo s takimi punnicami pod patronanco svojega komandanta majorja Fava.

Prva delitev aprovizacije

V praznike pride nekaj riža in moke. V snegu in s težavo spravimo iz Podbrda živila, po praznikih se pa razdeli. Sprejema se obojen denar, lire in krone. Denar spravi komandant, posebno so mu všeč 20 K bankovci. Delilo se je pri Petru. Čez nekaj dni pa vrne denar županstvu, da obračuna v centralo za aprovizacijo.

Zglaševanje bivših vojakov

Ljudje morajo imeti legitimacije, sedaj pa začno zahtevati, da se prijavijo tudi vsi bivši avstrijski vojaki. Lepa vrsta mož in fantov pride prvič 20. I. na komando. To jih gledajo! Pa tudi malo nevošljivi so jim, češ ti so že prosti, mi se pa še klatimo po teh hribih.

Plesi se nadaljujejo

Plesi se nadaljujejo. Na praznik Brezmadežne sem opomnil na to, kar sem govoril pred prihodom Nemcev, namreč kako naj se dekleta zadrže proti vojaštvu. Uspeha ni nobenega. Januarja sem zažugal, da izključim plesice iz (Marijine) družbe, da zapišem njih imena v kroniko, da vsakega ženina vprašam, če ve, da je bila ples-

ca laška in da starišem ne podpišem pole, ko so hodili po podporo v Loko. Prizade te gledajo v tla in vse prenesejo še gorko Lahom na nos, ki potem duhovnika grdo gledajo, češ župnik nas sovraži.

Šajsari

Sardinci so bolj majhne rasti, precej črni, lasje imajo temne, govore poseben jezik, ki se razlikuje od laščine, imajo precej latinskih besedi n. pr. pšenica = trigo, okno = balcone. S ponosom so pravili, da so se pri telefonu nazadnje posluževali sardinščine, da niso razumeli Avstrijci, četudi so dobili ž njimi zvezo. Popreje so pa zvedeli skoro za vsako poročilo. Podbrdom so jim dali ime Šajsari. Kakšen smeh smo imeli, ko smo jim tako rekli, pa so zatrjevali počasi in razločno Sassari.

"Enkrat so jih fotografirali, kuharja z kotlom in neobhodno zastavo..." Fotografija je nastala spomladi 1919. (Last Tomaža Budkoviča.)

Šola se prične, šola okradena

Po novem letu se prične z novo šolo, major se čudi, kdo jo je ukazal zapreti. Bog razumi te ljudi. Enkrat dajo tako povelje, drugič pa ravno nasprotno. Čevljarji so v šoli pokradli precej svinčnikov, peres, zvezkov. Sedaj pa naznanjati, ko nočejo ničesar verjeti, poleg tega pa še zamera. Pisati in brati jih pa le malo zna, doma so po večini nomadi – pastirji. Hvalijo se pa, da so hrabri vojaki, da imajo njih zastave zlato medaljo, obenem so zelo lojalni in ljubijo svojega kralja.

Kanonček vrnjen

Duce je bil toliko pošten, da je vrnil 6/12 kanonček in ga ukazal nazaj pripeljati iz Podrošta, mladina ga spremlja z glasnim halo.

Laške slovnice

Ljudje – posebno dekleta – naročajo laške slovnice in se uče italijanščine. Kmalu se razumejo z vojaki. Nastanejo tudi nesporazumljenja n. pr. Lah je gledal cesarjevo sliko v Ravnah, potem pa rekel, da je njih kralj Roma, Koblarica je pa mislila, mi nimamo več cesarja, laški pa tudi roma. Drugo besedo ponavljajo neprestano "caput" Avstrija je kaput; ljudem se pa to ne zdi prav.

Tolmač

Za tolmača je bil nastavljen Liparjev Matevž, ki je naravnost velikan, kot Herkul je izgledal med temi pigmeji. Hrano je dobival vojaško in pa nekaj lir.

Plača od sobe

Od oficirjev plačujejo za sobo po eno liro na dan. ...

Karakterizacija Sardincev

Bivšim vojakom pa Sardinci ne ugajajo, preveč so vajeni na železno disciplino, ti pa nimajo nobenega takega reda, sicer pozdravljajo svoje predstojnike, toda nekako po domače, ne pa "stramm",³² roko vzdignejo, kakor da hočejo zasenčiti oči. Pred ustopom v hišo ali sobo nič ne potrkajo, ampak samo vpijejo "Permesso", malo pokljukajo in še le na "avanti" ustopijo. Vsi so pa kričavi in pa zijalasti, ob nedeljah pred mašo vsi prav pridno kidajo, če jih tudi ne pred ne potlej ni videti na cesti, da gledajo ženske in o njih izrekajo svoje sodbe: Che bella, che brutta!³³ Pa tudi prerivajo se, samo da se žensk dotaknejo, ob enem so pa vsiljivi, pred Eko je pravcati direndaj, vsi so iz bogatih hiš, pripovedujejo kakšno blagostanje da vlada doma, res ima tu in tam kateri kakšno srebrno liro, ki pride v roke Soričanom. Ker ne hodijo v šole, sploh ničesar ne vedo o Slovanih, marsikateri upraša, kakšen jezik je avstrijski. Kolne pa vse, z malimi izjemami, od zadnjega prostaka do komandanta in sicer ostudno in bogokletno. Snega pa ne poznajo, v hišo kot oficirski strežniki vržejo vodo iz lavorja gotovo tako, da vse zmočijo, smeti pomedejo pod omaro, prahu ne obrišejo nikoli, pero obrišejo ob mizni prt ali pa otresejo po tleh, čike od cigaret mečejo po tleh ali pa iz pipe pepel stresejo na preprogo. Molijo pa ne nič, edino eden je bil pobožen, ki je bil pri oficirski menzi zaposlen kot kuhar.

Lahi kradejo

Ko so prišli, so se razlezli na vse kraje – častniki so jih zato hoteli imeti skupaj, da bi jih lažje nadzirali – in pričeli so krasti pod pretvezo, da iščejo skrito orožje in pa da Avstrijci na Benečanskem so še grši postopali z ljudmi. V Davči pri Paulinu pod Šoštarjem ukradejo srebrno uro od Suttnerja, na Holmu klobase in slanino, v Pohu zgine ž njimi 1 ura 1 daljnogled 1 kokoš, pri Drbonču 1 ovca. Pritožbe prihajajo na komande, ti se pa čudijo, saj vojakom ne manjka riža in kruha, da ne puste tuje lastnine. Prvi poveljniki še precej strogo preiskujejo in krivce kaznujejo, da poravnajo storjeno škodo bodisi z denarjem ali pa bodisi s živili kakor z rižem in s kavo. Kruh so imeli na pol bel, prišel je v Sorico že bolj star, vojaki so se ga že preobjedli, zato ga mečejo proč ali pa dajejo otrokom, ki jih gledajo, pa tudi menažo jim prepuščajo. Krompirja pa nimajo, v zameno zanj radi dajo malo pražene kave. Začne se pravo barantanje.

Laški ugled raste

Ljudje jih vedno bolj cenijo, kruha mi je dal, riža mi je prinesel itd. Laški ugled raste, egiptovski lonci so še zmiraj odločilni pri človeku, ki ima želodec.

Mi Vam hočemo dati več prostosti!

Ob prihodu so nabili vojaki na hišah: Slovenci, mi prihajamo kot Vaši prijatelji, kot Vaši rešeniki, mi Vam hočemo dati več prostosti, kot ste jo imeli pod Avstrijo! Prišli so pa čez mejo s strahom, avtomobil je imel belo zastavo, ki je počasi prišel k Sv. Luciji. O krajih so rekli: Terra povera e misera.³⁴ Teh grap ni mogoče vojaško zasedi, če je le par ljudi po grebenih.

Hišarček iz Ravni je nesel pri prihodu ustreljeno srno iz gozda, puško so mu vzeli, srno pa pustili. Poveljnik je sam šel z njegovo puško na lov, pri odhodu mu jo je

pa vrnil z naročilom, da naj jo dobro skrrije, ker kakšen drug oficir bo drugače postal.

31. I. odhod infanterije

31. I. odidejo Sardinci, radi so bili v Sorici, nekatere prismođe skoro jokajo za nji-mi, nekaj časa še ostanejo Podbrdom, kamor jim pisarijo v pristni laščini "1000 bač", kar Tolmince draži k smehu, ker Bača je vas nad Podbrdom. Poljub je pa bacio.

Alpini zasedejo Sorico

Isti dan pa zasedejo Sorico alpini in sicer bataljon Spluga od 5. regimenta (Milan). Z godbo pridejo čez Poklon. Vsi so veliki, povečini iz severne Italije, nekaj maleda jih je iz južnih krajev. Tudi niso črni, veliko je blondinov, da bi jih človek preje imel za Čehe ali pa Nemce kot pa za Lahe. Infanterijo prezirajo, še govoriti ne marajo s pešci, bodisi da jih ne razumejo, bodisi da jim pokažejo svoje zaničevanje. Komandant je kapitan Alfred Battaglia iz Piemonta. Vojaški duhovnik je "tenente cappellano" don Macario Giuseppe, izvrsten duhovnik iz pijemontske škofije Cuneo, doma profesor v škofijski gimnaziji. Učitelj godbe "fanfare" je kapelan. Komando prestavijo na pošto, poveljnik in kapelan stanujeta v župnišču. Kapelan pravi, mi smo iz najbolj izobraženih krajev, naši vojaki so bolj vajeni družinskega življenja, radi pridejo v družbo. Ljudje jih bodo radi imeli, ker so bolj domači. Ljudje jih gledajo, čudijo se, da ima Lah tako velike vojake, preje so mislili, da so vsi Italijani bolj pritlikave rasti.

Kompanije se razdele

Kompanije se razdele, ena ostane v Sorici, druga gre v Ravne in en oddelek na Gladki vrh, kjer naredo barako, tretja gre k Žagi, četrta pa v Zg. in Sp. Danje. Podrošt seveda je močno zastražen. Na vse prelaze postavijo vojake kot na Rob, Bergštango, Hirn, torkarski Povden. Več kot 1000 vojakov je pri bataljonu.

Slovensko se uče

Častniki se hočejo naučiti slovensko, že seboj so prinesli razne slovnice in slovarje, pa kmalu jih mine navdušenje, edini kapelan se trudi in prestavlja z mojo pomočjo iz Dom in Sveta Finžgarjeve spise o vojski in pa Cankarjeve: Podobe iz sanj. Pomagam z laščino in latinščino in se pri tem sam učim. Ima pa dober okus, zato čuti lepoto teh del. Zvečer po večerji pride v kuhinjo, kjer prestavlja, večkrat pride tudi poveljnik, da kaj popraša.

Alpini so ponosni kot izbrana četa, ki so največ storili za zmago:

*La fanteria troppo debole,
Bersaglieri sono maffiosi,
Sol Alpini sono valorosi.*³⁵

O Slovencih skoro ničesar ne vedo. Pripovedujem našo zgodovino, turske boje, *antemurale christianitatis*³⁶, kmečke upore, pod nemškim jarmom, razmah z lastno

močjo, organizacije, versko življenje, majniška deklaracija. O Jugoslovanih so jim znani le Bošnjaki, katere nimajo več za ljudi ampak za zverine.³⁷

“Spaccio”

Pred pošto v drvarnici je vojaška kantina. Pred komando stoji vojaška straža. Kadar zaigra godba na Ekarjevem podu, pa straža pleše, če pa kdo gre pit, povabi tudi stražnika na kozarec, včasih je tako pijan, da komaj stoji, puško predeva, enkrat jo obesi na ramo, drugič jo dene k nogam. Komandant se pa smeja. Takih figur še nismo videli.

Nove legitimacije

Čez prejšnje vojake zabavljajo, da so jim pustili vse v neredu, ne morejo razumeti da so se nast(a)ni li v temni Ekarjevi hiši, poštno dvorano pa uporabili za skladišče. Izdati se morajo nove legitimacije in pa nov seznam bivših vojakov. ...

Obnašanje pri popisu

Vse zija, ko pridejo ljudje k popisovanju, vojaki zunaj, znotraj 3 oficirji vsi pisarji in zbijajo umestne in robate šale, posebno mlade ženske bi najrajši z očmi požrlji, pa tudi nekatera dekleta se obnašajo ne vem ali otročje neumno ali lascivno.

Lastnoročni podpisi

Večina Soričanov zna pisati, zato lastnoročno podpišejo izkaznico. Lahom se to čudno zdi, ker vse sodijo po samih sebi. Komandant uporabi to priliko, da jim naredi pridigo, da naj se tudi oni nauče brati in pisati kakor znajo ti gorjanci, da se jim ne bo treba pred njimi sramovati.

Pregled bivših vojakov

Še bolj pa gledajo bivše vojake, vsak mora povedati pri katerem polku je služil in na katerem bojišču se je vojskoval in kakšno saržo je imel. Bolj prileten “maresciallo” opazuje podčastnike in naravnost reče, ko bi imeli tak materijal, bi ne bilo padlo toliko častnikov, vaši oficirji so se poskrili, napad so pa izvedli vaši podoficirji.

Belli ragazzi!³⁸

Ker so prišli na opis malo boljše oblečeni, se je glasila soglasna sodba: Belli ragazzi! Laški vojak ne gre naprej brez častnika, češ saj morava oba enkrat umreti in tudi ti imaš eno mater. Preje pri zasedbi so ponekod bežali bivši vojaki, ker so se bali, da bodo internirani in res spočetka Lahi niso vedeli, kaj naj ž njimi začno, v nekaterih krajih so jih že segnali skupaj in pa ž njimi odmarširali proti Gorici, pa je prišlo telegrafično sporočilo, da naj jih izpuste. Čez Davčo jih je veliko zbežalo v jugoslovansko vojsko. Tudi nekaj Soričanov se ni upalo domov n. pr. Žnidarjev Peter, Gašplerjev Peter. Podbrdom so šli fantje ob času zasedbe v gore, zdaj so se pa eden družega bali. Lahi so mislili, fantje nas napadejo v ti luknji, domačini pa zopet so mislili, po nas pridejo, pa nas pobijejo.³⁹

Kontrabant

Kontrabant se nadaljuje v vedno večji meri. Sukanca kmalu zadosti nanosijo. Poprašujejo pa po blagu, posebno po perilu. V Gorici in Trstu so pa velike zaloge, zato hodijo trumoma nakupovat in prenašajo največ čez Davčo. Nekateri so skoro noč in dan na potu. Alpini so doma tudi po večini kontrabantarji, zato dosti ne pazijo na mejo, ker se jim zdi to nekako poniževalno, sami pravijo, saj so zato financarji. Kdor se pa ž njimi bolj seznan, temu še pomagajo prenašati čez žico za zavojček tobaka ali pa par lir. Vendar tu in tam ujamejo kakšno osebo, pripeljejo jo na komando, odvzamejo legitimacijo. Battaglia je v tem oziru dober, obljubiti mora, da ne pojde več čez, pa mu vrne blago in pa legitimacijo. Sam pravi, saj pri nas na Pijemontezarskem tudi kontrabantijo in kjer sem služboval v obmejnem pasu, povsod je ista pesem. Kapelan pripoveduje o trikih, ki jih znajo tihotapci ob francoški meji. Battaglia meni, da je gorsko ljudstvo navajeno na prostost in zato je nes pametno zapirati mejo, s 1000 možmi tega ne more, če bi stali eden zraven drugega, pa še uidejo prefriganci čez.

Ne znate še!

Oba pa sodita, znate pa še ne tega posla, ker se zaloteni prestrašijo. Pravi tihotapec ostane miren, če mu še toliko poberejo, pa pravi smeje, drugič me ne zalotite.

Žigosan denar zamene za nežigosan

V Jugoslavijo spravljajo blago, zato dobe žigosane krome, ki pa v Gorici ne gredo, zato menjujejo proti plačilu po 2% 3% 10% na bankah za nežigosan denar. Ali pa nakupijo tobak, cikorijo in jo prenašajo nazaj. Komandant se čudi, da toliko tobaka prihaja v zaseden del, v Gorici se je lahko kupil jugoslovanski tobak. Mi pravimo, da v Sorici ni nobene trafike, zato on vloži prošnjo, da dobi Žnidarica pravico za prodajo laškega tobaka. Prošnja gre v Ljubljano - v Gorici niso vedeli, kdo ima zato patent in dovolijo edino opalto v Sorici.

Samo ena trafika

Sedaj dobimo cigare: Toscana, Napolitana, Viržinija, tobak v zavojčkih - bolj je vse močno kot v prejšni državi, cigarete najboljše so pa Macedonia - pa kadilci pušijo le jugosl. tobak, posebno cigaretarji. Laški tobak ima drugačen aroma, ker je drugače pacan.

Prošnja za ujetnike iz Sorice v Italiji

Battaglia bi rad ustregel Soričanom, zato objavi, da bo podpiral njih prošnje za ujete Soričane, če mu prinesejo kakšne podatke, kje da se nahajajo. Pri razsulu je prišlo precej vojakov od 17. pp. v laško ujetništvo. Kar kdo ima, to prinese, da bi rešil svoje. Upajo, da bo to naenkrat uspelo, pa se le vleče, ker Lahi od veselja ne vedo, kje se jih glava drži.

Župnik občinski tajnik

Ker vse dopisovanje od civilnega komisarijata v Tolminu prihaja v laščini, prosi župan, da naj sprejmejo njegov odstop, ker ni zmožen jezika. Odpovedi pa nočejo

sprejeti ampak pravijo, da naj uraduje kdor ve in zna, zato se obrne do župnika, da naj mu pomaga. V teh razmerah ni kazalo družega, ker nihče ne zna italijanščin kakor naprtiti si še to sitnost.

Učitelj ujet pri kontrabantu

Blaga prihaja za aprovizacijo veliko, domači še pokupijo ne vsega, zlasti kave je obilno, učitelj vzame nekaj preostanka in pošlje oziroma nese svoji materi in pa Drmotu v Železnike. Podroštom ga pa vjamejo. Blago mu zaplenijo. Revez stoka in toži, kdo bo nosil in trpel te stroške, zaslíšijo ga na poveljstvu, pa ne naredi dobre utisa, nekateri zahtevajo zanj kazen, Battaglia in Macario me izprašujeta o njem, povem, da skrbi za uboge stariše. Vrnejo mu zaplenjeno in ga ne kaznujejo.

Predpustom vse nori

Predpustom je norenje in plesanje brez konca in kraja. Lahi in Soričani, moški in ženske vse trapa kakor da bi sam Kurent prišel k nam. Kjer so oficirji, tjekaj ne silijo vojaki. Na pustno nedeljo je ples pri Žnidarju. Deklet seveda ne manjka.

Laški znaki

Eden častnik ima laški znak v narodnih barvah z dvema srcima, ki ga deli med fante in dekleta. Z laškim znakom se sučejo po hiši. Vendar Janez Kejžar, čevljar iz Zg. Sorice 9 in Matevž Markelj iz Sp. Sorice 9 tega ne moreta prenesti, Markelj trga znake raz prsi, Kejžar jih pa pri mizi razcefra. Ko pa njegov brat Franc vidi, da tudi njegov znak ni upoštevan, napravi kraval. Lahi pridejo in ko vidijo, da so laški znaki strgani, pokličejo takoj "ardite"⁴⁰ da odpeljejo hudodelca na komando.

Laško-soriško bratstvo

Komandant drugi dan preiskuje, poudarja posebno, da smo vsi fratelli⁴¹, da moramo biti vsi prijatelji med seboj, da se moramo radi imeti, eden drugemu nič zameriti in izpusti Janeza Kejžarja brez vsake kazni.

Z Lahom držite!

Kot ogenj hitro se raznese ta vest o plesu z laškim znakom po tolminski grapi kakor tudi čez mejo v Jugoslavijo in tujci nam očitajo: Vi držite pa z Lahom! Sram Vas bodi! ...

Laški kralj Podroštom

Enkrat je privozil po Sori močan in eleganten avtomobil s zastavico pri šoferju, pripeljal se je laški kralj do Podrošta. Izstopil ni, le poprašal je, kje da je pot v Ravne. Domači so ga videli, pa ga niso poznali. Poveljnik – nadporočnik v Zg. Danjah pa se je jezil, zakaj ni hotel obiskati še njega v ti samoti.

Generali v Sorici

Poveljujoči general Pietro Ronchi in pa general Garelli prideta v Sorico v menzo, po kosilu sem poklican tudi jaz, da razložim svoje težave radi delitve od fare. Že po-

preje sem vse pojasnil komandantu, ki mi je rekel, da kdor hoče to rešiti, mora biti diplomat, ne pa navaden vojak. Po običajnih uvodnih vprašanjih, koliko sem star, koliko časa službujem v Sorici etc povem vse odkritosrčno. Aiutante maggiore¹² – kapitan vse to zapiše in mi obljubi, da (bo) zahteval takojšno rešitev te zadeve. Zvečer karakterizira generala, Ronchi je dober starec, Garelli pa pijanec – un generale da ridere. Sluga mora vedeti kakšen liker on zahteva, ko kliče prinesi črnilo, gumi, pivnik. – Čudno, da ve Battaglia za vse grehe od pijancev.

Nov komandant Carlo Rossi

Battaglia je pričakoval, da postane major, pa pride nov poveljnik podpolkovnik Carlo Rossi, doma je iz Apulije, komandiral je "ardite" "Sturmtruppen".

Arditi

Ti so mu najljubši izmed vseh vojakov. Na Ekarjevem hlevu stanujejo, od drugih Alpincev se ločijo, da imajo bluzo odprto kot moški rekelc in pa zeleno kravato. Še bolj so ponosni kot drugi vojaki in pa še večje sirovine so. O črnih arditih so nastale pa cele bajke med vojaštvom, da se ne puste ujeti, da se skrivajo v dim razpoklih ročnih granat, da prisežejo, da se ne bodo umaknili, da najrajši pojo le pesmi o smrti, da je med njimi mnogo pomiloščenih kaznjencev itd.

Rossi je bil štirikrat ranjen, na eno nogo malo krunca. Na prsih nosi 4. vrste za obešanje odlikovanj - medalje obesijo le ob največjih slovestnostih doma - na roka-vu ima 4. srebrne črte v znamenje, da je bil 4 krat težko ranjen. Vojak je od nog do glave. Najrajši govori o vojski. Podoben je starim avstrijskim častnikom, drži na red in disciplino, star je 38 let pa že siv. Enkrat se je udeležil pri laškem atašeju avstrijskih manevrov.

Battaglia odide

Battaglia mora oditi. Vojakom je hudo za njim. Še pozneje so imeli skomine in so se tolažili, da se še vrne. Hudoben ni bil, le vse je dovolil vojakom, pozneje sem zvedel, da je postal iz prostaka častnik. ...

Macario se poslovi

14. III. se poslovi Alfred Battaglia. Don Macario se je naveličal vojaščine, komaj čaka, da bi bil demobiliziran. Izvrsten duhovnik je bil, popoldne je šel adorirat.¹³ Odšel je k vojakom v bolnišnico, imel pa je mater – vdovo, da bi jo mogel izdatneje podpirati je prosil za mesto vojaškega kapelana. Mater je zelo ljubil. Občudoval pa je Soričane, ker so hodili k maši, v cerkvi zopet se mu je dopadlo petje – samo melanholično se mu je zdelo. Rad je prevzel 10. mašo, jaz sem pa pridigoval. Vse slovenske knjige bi bil rad kupil, iz Ljubljane so prinesli kontrabantarji zanj Prešerna, Gregorčiča, Socijologijo, dal sem mu škofovo knjigo o Mesiju, češ da bo doma študiral. On mi je pa dal v zameno Kempčana: Della imitazione. Obsojal je plese in vojaško razuzdanost, pa ni mogel pomagati. Obsojal je laško dopisovanje na občino – češ naj vendar upošteva-jo jezik od naroda.

Sram me je, da sem Lah

Ko pa je slišal, kako nastopajo financni in karabinerji s potniki, kako preiskujejo vsakega, tedaj pa je pripoznal: Mislil sem, da bo Italija pravična s tem(i) ljudmi, zdaj pa vidim, da ni, sram me je, da sem Italijan. Kletev ga je bolela, ki so jo Lahi imeli neprestano na jeziku. Rekel je, da izvira iz Toskane, med vojsko pa se je razpasla pousod. Res nobeden tako grdo ne kolne Boga in Mater božjo kot Lah.

31. III. ga spremim do postaje Podbrdom – poslovi se tudi od soseda g. župnika podbrškega Val. Kragelj-a. Naroča mi, da se naj ljudem zahvalim za gostoljubnost, ki jo je užil v Sorici. Pripoznal je odkritosrčno, da prekašajo Slovenci v kulturi Pijemont, o spodnji Italiji pa ni vredno govoriti. Rad bi povedal ženskam, da naj ne verjamejo laškim vojakom, ker jih ne bodo poročili, ko bi znal slovensko.

Nov veter

Rossi je bolj strog vojak. V dvorani na pošti pri okvirju je bilo malo slovenske barve pri louskem blagu kakor tudi zunaj pri drogovih na križišču, vojaki vse z nožkom odpraskajo, postavijo lestve in strgajo proč, drži se pa dobro, ker je g. Karlin napravil z oljnato barvo. Precej časa so se zamudili, da so vse oddrgnili.

Bandiera

Pri koritu postavijo drog in na njem plapola laška trobojnica. Vsak večer trobi in vojaki v polni opremi jo pozdravijo, ko jo spravijo. Podbrdčani so rekli, zdaj gre madam spat.

Piazza Vittorio Emanuele

Na Ekarjevi hiši nabijejo novo tablo: Piazza Vittorio Emanuele. Lep prostor so izbrali, krave gonijo tam napajat od griča, sedaj je pa lahko mirna kraljevina. Komandant stanuje pa pri Windischmanu.

Nov kapelan Bertolero

27. III. je prišel nov kapelan Giorgio don Bertolero, ravnotako Pijemontez iz Ivreje kot prednik. Mlad je še, klerik je bil vojak, s početka je bil na Mrzlem vrhu, potem pa v adamelskem pogorju circa 3000 m visoko pri alpinskem baonu Val Baltea. Po premirju je šel na Tirolsko v Šlanders⁴, odkoder je bil pozvan v Sorico, tudi ta je dober duhovnik.

Prvi Soričani odpeljani v Trst

Na predpostno nedeljo ujamejo v Ravnah Javhovko, Fidlarjevo Ivano in pa Tončka, ko so mislili iti na Zalilog. Rossi je neizprosni. Izroči vse financarjem, ki Tončka uklenejo in vse odpeljejo v Trst. Baje je Javhovka jokala, ko so odhajali Šasari, zdaj pa ima. Vsa Tigor in Via Gesuiti so videli veliko Slovencev, pa tudi precej Soričanov je hodilo po ti cesti.

Prepovedano je imeti orožje in spravljati tostran časopise, pisma

Vedno bolj trdo nastopajo Lahi. Ponovno ukažejo, da se mora oddati orožje in sicer do 10/4 na komando. Kdor ga preje ni oddal, ga zdaj tudi ne prinese. Tu in tam

spravijo kakšen časopis v Sorico, ali pa vzamejo pošto v Železnikih, kjer je nagrmadenega zelo veliko stvari za nas, poštar rad odda, da napravi malo prostora zase. Goto-vo so zvedeli za to manipulacijo ali so pa kje kaj videli, zato sedaj izdajo to prepoved.

Nežigosan denar se zameni za lire

Od 13. – 19. IV. se menja denar v lire in sicer Podbrdom, če so pa večje svote pa pri davkariji na Grahovem. Par dni potem je bil čas še podaljšan. Ljudje vprašajo, kaj naj naredimo? Nekaj zamene, nekaj pa ne. Mejo pa tačas močno stražijo. ....

Menjalo se je v razmerju 1 : 2,5 kakor so Lahi s početka objavili. Žigosanega denarja je bilo veliko tukaj. Župana bi bili kmalu zaprli, ko je plačeval aprovizacijo, le po posredovanju par tukajšnjih oficirjev, ki so bili pri Sv. Luciji in Tolminu se je posrečilo, da ga niso utaknili v luknjo. Pozneje je šel v Ljubljano, pa zamenil. ...

Župan, učitelj in župnik aretirani

Pri menjavi denarja smo se sešli Podbrdom na pošti s županom in učiteljem, zraven sta prišla dva rojaka, eden učitelj, drugi profesor, ki imata družino v Jugoslaviji, pa bi rada šla čez, da jim prineseta nekaj obleke v nahrbtnikih. Mi jima povemo, na Sori bo šlo najhitreje in še sami gremo z njimi, pa so povesod vojaki. Nazadnje sklenemo – stopimo k Janezu, potem že dobimo kakšen pripraven prostor. Vojaki in oficirji nas sumljivo ogledujejo, ko pa hočemo oditi, pa nam ponudi nadporočnik spremstvo, da bomo mogli naprej, ker ne vemo parole. Sedaj nas pa ženejo od ene stražnice do druge, pa nas drugi prevzamejo, nazadnje nas pripeljejo na komando, samo straža je na komandi, takoj hite poročat adjutantju, kaj so ujeli. On ukaže, da naj pozvedo, kaj smo zakrivali, pa je bil telefon pretrgan, niso mogli dobiti zveze. Mi pa čakamo kot ubogi grešniki. Pokličite komandanta! Nobeden se ne upa, češ da nas potem ozmerja. Adjutant noče vstati – čez par ur menda zvedo, da posebnega nismo zakrivali, jutri ob 8^h na zaslišanje. Pridemo mi domačini smo imeli lahko stališče, Primorca so pa bolj stiskali. Popoldne pa pride nadporočnik prosit odpuščanja, ker je baje naročil, da naj nas le spremljajo, so pa nas aretirali.

Heliograf

Precej na ta konec Krištanovega Žeteljna postavijo heliograf, s katerim dajejo svetlobna znamenja v Ravne in naprej na Ratitovec. Prav priprosto hišico postavijo zanj, ljudje pravijo, če pride le količkaj močan veter, pa bo vrgel vse skupaj v kirhpoh.

Markonijev brzovaj

Blizu heliografa pri stezi zabijejo anteno, napeljejo žico in jo zvežejo na lipo pred mežnarijo, aparat za brezzično brzovajlanje pa denejo v delavnico, v vrtiček spodaj pa zagrebejo nekaj žice. Postaja ni močna in dobi le redko kakšno depešo. Pri Markoniju so zaposleni Napolitanci, kapelan pravi, da sploh niso za drugo rabo.

Orientacijska veternica

Malo naprej pa je orientacijska veternica, ki kaže proti poglavitnim višinam - Po-rezen – Podhoč – Lajner, Gladki (vrh) – Grebel (vrh) in pa višina je zraven zapisa-na od vsake kvote.

Trije novi bataljoni pridejo v Sorico

Baje je nek Primorec natvezil Lahom, da Jugoslavija zbira vojake, da napade Italijo, zato pridejo 1/5 trije alpski bataljoni v Sorico. Monte Berico gre Zabrdo, komandant je Vittorio Rossi, podpolkovnik, oče je bil Garibaldinec, ujet je bil v Avstriji, ko je marširal po baški dolini, ga je neka ženska iz Kneže ali Grahovega oklofutala – sedaj kot poveljnik je le konštatal: aha, tukaj je bilo, maščeval se ni, kapelan se piše Frederico don Bustico, bil je ranjen v vojski in ima par odlikovanj. Baon odide v Zabrdo. Drug bataljon Val d'Adige ostane pri Tončku v grapi, komandira major Oscar Nerchiali, kapelan je Giovanni don Agazzi. Tretji bataljon Vicenza ostane pri Pohmanovi žagi, poveljuje major Enzo Campini, kapelan je pa Evasin don Gippa, ki zna igrati orglje. 4. bataljon pa čaka na Petrovem brdu Piave d'Cadore. Kmalu se slišijo vojaške šaljičke:

Veneziani gran signori
Paduani gran dottori
Vicenziani mangegatti
Veronezi tutti matti.⁴⁵

Imena pačijo

Kar mrgolelo je vojaštva po Sorici. Spluga⁴⁶ ostane v Sorici in se gerira⁴⁷ kot nekaj očanec, kar pa drugim ni všeč. Napravijo ob križiščih nove table z nemškimi napisi: Unter Dajne etc; povem, da so to germanizmi, posneti po generalštabni karti, zato izpremene – Danje di sotto, le Podrošt ne gre, zato postane Piediroso. Podbrdo ima tri imena to je Sottomonte, Podberdo in Piedicolle. Sorica izgovarjajo Sorika, Donnerskogel berejo okrajšano Doneršk, Bergstanga = Prestounk. Za Windek berejo Zabidik, Možic berejo Možik, Pri žagi pa pri žaži.

Šolarji dobivajo hrano

Šolarji pa dobivajo hrano, v šoli stanujeta dva kuharja, kadar je konec šole, se vsujejo otroci in dobe v lončke in piskre in sklede, v vojaške plehnate posode skoro zmiraj riž in pa meso, ob enem tudi na pol bel vojaški kruh. Postavijo se v vrsto, pa "jašejo". Le par starišev ni puščalo otrok k vojaški kuhinji, ponesnažili so pa veliko v šoli, nekateri so pa še nosili domov bratom in starišem. Kruh so pa drobili, da je bilo skoro greh. Zahvaliti so se morali laško. Enkrat so jih fotografirali, kuharja z kotlom in neobhodno zastavo. Potem so baje razkazovali po Italiji, kako so odrešili stradane kraje in rešili otroke gotove smrti. Enkrat je pa poizvedoval Rossi, če je res v šoli še križ in nekako namigoval, da bi se moral odstraniti. Pa vendar smo mu povedali, da mednarodno veljajo v zasedenem ozemlju stare postave – zato je utihnil. Šolarji pa že klepetajo z vojaki.

Pota popravljajo in pa poškodujejo

Ker je toliko Lahov v Sorici, so morali popraviti in na novo napraviti nekaj potov. Novo pot so naredili v serpentinah na Ratitovec zgor Torke, potem na Trauh⁴⁸ čez Šorlnovo senožet, popravili so jo precej in razširili in danjarskem Povdnu, potem pri Tončku in Robovcu, čez Štomand⁴⁹ v Ravne pa niso kaj prida naredili. Tudi na Petrovo brdo so ne-

kaj delali in tlakovali iz zadnjega Ravtka. Pot po Sori so enkrat posuli, držaje so pa pobrali, nekaj so odpeljali, nekaj so pa razvlekli v razne grape in po njih napeljevali vodo.

Kontrabant cvete

Meja je močno zastražena, kljub temu ljudje prav pridno kontrabantijo. Domačini poznajo vse steze, včasih se kateremu ponesreči, vendar to ljudi ne oplaši. Zasluzijo prav dobro. Pripete se tudi smešni dogodki, na Torki ujamejo Žnajderja iz Danj, pa ga mislijo peljati na komando, mirno gre z njimi, potem pa mahne z rokami, da vojaka odletita, sam pa zbeži in izgubi klobuk, drugi dan pa kažejo okoli ta objekt in poprašujejo, čegav da je – pa ga nobeden ne pozna. Šimnov Jože ne se blago, na vrh pa dene malo krompirja, pa gre proti svoji parceli, vojak za njim – sedaj odloži koš – vzame rovnico pa začne po poti grebsti, kakor da bi sadil, vojak misli, saj ta pa res spravlja krompir v zemljo, zato se umakne. Jože jo pa popiha v Jugoslavijo. Večkrat morajo bresti vodo, pa včasih dolgo čakati v davškem bregu, da odide patrolja in da odnesejo pete. Ljudje veliko zaslužijo, pa tudi veliko zapravijo.

Vojaki prodajajo erarične predmete

Laški vojaki so istega kova kakor so bili avstrijski, kar so mogli so ukradli erarju, pa prodali prav po ceni civilistom. Ker vlada demobilizira, odpuščeni vojaki prodajo vse, kar le morejo, saj dobe še marsiktero reč iz magazinov. Nekateri Soričani so nakupili srajc, gat, pelerin, bluz, nogavic, čevljev, kave, spalne vreče iz kožuhovine. Pa tudi obrabljeno obleko oddajo hišam, kjer so bolj znani. Nekateri Soričani pa predelajo to in nosijo za vsak dan, pa tudi ob nedeljah prevladuje sivo-zelena barva. Poveljniki pa zato ne sitnarijo preveč. Največ pa ostane tam, kjer so magazini, pa tudi častniki niso veliko boljši. Blago ni kaj prida, čevlji so za nič, vojaki in civilisti nosijo predelane čevlje. Kontrabantarji pa spravljajo laško obleko v Jugoslavijo. Vojaki so razuzdani. Le veseliti se hočejo, pa tudi naši ljudje niso veliko boljši. Pleše vse vprek. Pa se nekatera dekleta izjavljajo: Naši fantje so za nič, Lah! to pa to, sladkati se znajo, hvalijo se vsi, kako so bogati, ženske pri njih nič ne delajo. Začne se pravo cigansko življenje. Nekatera dekleta so brez sramu, javno se vlačijo pod pazduho z vojaštvom. Vsaka beseda je bob v steno.

Vi imate radi Lahe!

V Sorici so vojaki radi, ker dobe kot na izpostavljenem mestu nekaj več plače. Ljudje vse zvedo, kako se hvalijo Soričani, da jim gre dobro, zaslužijo veliko, aprovizacija je obilna, vino močno, vojaki so prijazni – še več povedo pa ženske, zato jim nagajajo: Vi Soričani imater radi Lahe! Vi še niste pravi Slovenci, v vas še teče nemška kri! Posebno všeč jim ni to govorjenje. Občutljivi so soriški vojaki takrat, kadar se Lah! ponašajo s svojo hrabrostjo, takrat jim pa zavre kri, pa jim zabrusijo v obraz, da znajo le teči. Pa jih tudi dražijo: Le počakajte, kadar pridejo Srbi, potem bodete še le videli vruga! Vcepili so jim tak strah pred Srbi, da je bilo čudno.

Obnašanje Lahov pred "bojem"

Enkrat se je raznesel glas, da pojdejo v Ljubljano, nekateri so se tresli, drugi jokali, tretji kleli, četrti pili, bali so se pa spopada s Srbi, ker so slišali, da so še hujši

v boju kot pa Bošnjaki. Ženske so pa raznesle novico okoli, Lahi pojdejo naprej v Ljubljano. Na Zalem logu so bili pa tako navdušeni Jugoslovani, da so jih baje komaj čakali kakor tudi Podlonkom in pa v Bohinju in na Bledu, da bi bilo preje konec pomanjkanja. V tem času sva šla enkrat z vojaškim kapelanom Bertolero na Ratitovec, na Gladkem vrhu so stale gruče in prisluškovale grmenju topov, ko je jugoslovanska armada zasedla Celovec.⁵⁰ Po poku so sklepali, da je težka artilerija v ognju. Strah ima velike oči, pravili so, da se je v gozdu pojavila bela antena, najbrže imajo brezžični brzojav, pa tudi vse ljudi na Divjem logu so imeli za vojake, češ zato delajo, da bi nas uspavali. Sklepal sem, da je Lah zato nagnal v Sorico toliko vojaštva, da bi res šel naprej proti Ljubljani, če bi hoteli Jugoslovani zasedsti Koroško. ...

Biuši vojaki so se morali zglaševati, včasih je prišla "chiamata" nepričakovano, pa je bil marsikteri v Jugoslaviji, izgovor je bil seveda, da je šel v Gorico po blago, potem pa je bilo poizvedovanje, ali ni morda šel čez "drat". Pa se je vsakdo znal že izrezati.

Balinanje

Pred župniščem izrujejo travo in napravijo prostor za balincanje. Ob vsakem vremenu so metali kroglje, da je bil zid in pa okna vsa oškropljena, potem so se umivali in čudno vode ni zmanjkalo. Igrali so za vino "fiasco".

Laške kletvine

Izgovoril sem se, da ne pustim preklinjati, pa sem moral poslušati vse italijanska bogokletstva: Dio cane, Dio porco, Dio serpente, Porca Madonna in pa benečansko oštijo s pijemontezorskim Dio favo = Deus falsus. Včasih sem jih šel svariti, kaplan mi je rekel, naj rečem: Tu sei porco e Tua madre c'e porca. Pomagalo pa ni nič.

Obletnica vojske z Avstrijo

24. V. je bila obletnica vojske z Avstrijo. Bertolero je bil na dopusti. Rossi bi rad imel mašo in nagovor na prostem. Odgovoril sem, da na portabile⁵¹ ne smem maševati brez škofovega dovoljenja. Drugod so imeli slovesnost na ta dan, v Sorici je pa morala izostati.

Financi

Financi stanujejo pri Orlistovem Petru, obleko, klobuk imajo kot Alpinci, le legalizirunga je rmena. Vojaki ne marajo zanje. Vojaki so kupovali in kadili tihotapski tobak, svarili so pa, da naj ga ne pokažejo financarjem. Že doma so se med seboj pretepali.

Psovka za finance

Zmerjajo jih alpini canarini.⁵² Ali pa so vpili nad njimi: Arriva il tabacco? Ali pride tobak? Še bolj osovraženi so pa orožniki – carabinieri. Battaglia je dosegel, da niso prišli v Sorico. Vojaki so jih morili za fronto, ker so jih silili v vojsko. Eden je bil enkrat Podroštom.

Psovka za karabinerje

Najhujša zabavljica za karabinerje je "aeroplan", ker nosijo službeno pokrivalo a la Napoleon in to so krstili za aeroplan. Stanovali so Podbrdom. Podroštarico sem napravil, da je enkrat rekla tam službujočemu orožniku, da naj dene enkrat na glavo ta aeroplan, pa ji je rekel, da je to strašno grda beseda in da tega ne sme nikoli več reči. Po večini so orožniki iz južnih krajev, temni so in mrki, preje še javno niso smeli kadi. Vojaki pravijo, da prisežejo, da bodo aretirali lastnega očeta, če kaj zagreši.

Praznik ustave

1. VI. festa statuto. To so se pripravljali. Razdelil sem do 500 srečk med ljudi. Slovesnost se je vršila za Sorico v Kerzetolu, kjer so napravili vojaško igrišče in so hodili posebno arditu se vežbat. Tukaj so večkrat pokale ročne granate. Napravili so tudi nekaj priprostega telovadnega orodja. Izpored je obsegal tek, vlečenje vrvi, plezanje, skakanje v višino, tek čez ovire, srečolov in nazadnje pa dvoboj. Od pošte odpuste v presledkih 5 kompanij, popolnoma opremljenih s strojnico in hite čez Rotek, Bergštango, Moužo, Rob v Kerzetol. Ko pridejo, zložijo strojnico in streljajo. Pred kot v eni uri so prišli, nekateri trudni, drugi manj - Za mnenje so vprašali tudi župnika, komu bi prisodil prvo darilo. Rossi gori le za arditu. Tisti ki prvi spleza na visok mlaj, dobi 7 dnevni dopust. Telovadili so precej dobro. Ljudje so rekli, to jih "martrajo". Civilisti so sedeli amfiteatralično po bregu. Pri srečolovu je bilo 183 dobitkov, precej rut, predpasnikov, nekaj otročjih oblek, nekaj blaga. Dobili so pa potrebni, pa tudi nepotrebni, kar je zakrivil župnik, ker ni dal listkov samo revežem. Pod gorami so se pa še ženske steple radi nevošljivosti. Nazadnje nastopita dva častnika s sabljami, pa ni bilo kaj posebnega, bolj je bilo podobno dijaški menzuri⁵⁴. Sklep nekaj steklenic vina, tudi šampanjec je zaključil to slavnost. Župan dreza župnika, da naj se zahvali. To radi slišijo zahvalo, Lah nima nikoli dosti hvale, ko bi jo z lopato za njim metal. Otroci dobe precej zvezkov. Obdarujejo tudi dve revici slepo Johano pri Majerlu in pa Cencovo Rezo, vsaki dajo po 80 Lir. Laha je precej stala festa statuto.

Ameriški oficir v Sorici

Od društva "Inka"⁵⁴ pride odposlanec v Sorico, uniformo ima rdečkasto-rujavo, šaržo od kapitana, kapelan trdi, da je odposlanec od lože v spremstvu od glumača in pa telovadca. Otroci so povabljeni, to se smejejo glumaču in rokohitrosti, telovadec izvaja nekaj težkih stoj, biciklist pa kaže svojo spretnost na kolesu. Nazadnje pa še Amerikanec pokaže svoj boks. Za nasprotnika ima častnika od arditov, ki dobi par klofut in par sunkov v obraz. Mislil sem, da je kakšen zaupnik od Vilsona, da bi rad zvedel, kakšno ljudstvo je tukaj, pa niso pustili nikogar blizu in pa laščino je slabo tolkel. Pri oficirskem obedu je trdil, da je šla Amerika v vojsko za humaniteto, Lah pa so nasprotno prepričani, da se je vojskovala za svoje dolarje. Vilsona bodo zveli v Parizu francoski tiger, angleški buldog in pa laški machiavelizem.⁵⁵

Kino v Sorici

Lahi se boje, da se bodo vojaki naveličali uniforme, doma komunisti precej šarijo, ravno tako tudi socialisti vzdigujejo svoje glave, zato pošiljajo okrog avto da pri-

reja predstave. V Sorici najprej vprašajo, če bi mogli odstopiti elektriko, odgovorimo, da o tem odloča odbor, če so pa slike nemoralne, bi pa tega ne prepustili. Preje bi morali slike cenzurirati. Nato pripeljejo avto, ki jim proizvaja elektriko in predstava se vrši pri koritu pred pošto, slike pa proicirajo na Ekarjev hlev, na opaž. Slike niso kaj čiste. Povabljeni so tudi sosednji bataljoni in pa domačini. Dvakrat sem šel gledat, nazadnje pravijo, da je bilo tudi nekaj lascivnih podob.

Mir z Nemčijo

20. VI. sklene Nemčija mir z entanto,⁵⁶ prav za prav jo prisilijo. Lahki se jeze, da bodo premalo dobili zlata iz premagane Žermanije, Francozi pravijo, da jim hočejo vse odjesti, Angleži so pa pobasali vse kolonije, vendar so upali, da tudi nanje kaj odpade.

Fotograf v Sorici

Vsak dan so drugačne odredbe glede potnih listov, kdor hoče v pravo Italijo mora imeti fotografijo na sliki. Da bi ceneje dobili slike, povabijo fotografa v Sorico, da napravi slike. Cena je nizka 1,50-2 L za komad. Narejene pa niso kaj dobro. Slika mora župan s pečatom pretiskati in on garantira, da je res oseba istovetna, potem podpiše še komisar v Tolminu in še karabinerji Podbrdom. Sedaj je še le človek opremljen po predpisih, da sme v Italijo.

Slika laškega kralja v šoli

Po soriških obeh vaseh bi pa radi dobivali otroci tudi med počitnicami hrano. Rossi odloči, če se bodo otroci vsak dan malo igrali na vojaškem igrišču in učili laško, pa bo še nadalje kuhal zanje. Nekaj otrok se prijavi, to z veseljem telovadijo in se uče blažene laščine. V šoli pa sottotenente⁵⁷ prinese laško trobojnico in pa sliki od kralja in pa kraljice. Krajni šolski svet⁵⁸ protestira, k sreči ne odpošlje vloge naprej, drugače bi najbržeje vse deportirali če ne v Sardinijo, pa vsaj v Trst.

Silne težave za dovoljenje na planino

Največja težava pa je bila ta, da niso pustili 300 m do meje, seveda na Sori, kjer so sekali drva – to ni veljalo, pač pa na planini soriški in danjarski, dalje za Torko in na Grebelnu. Kako naj sedaj vzdržujejo živino in pa posečejo senožeti? 24. VI. je odločil komisar, vsi seneni pridelki se morajo spraviti, natančnejša navodila pa pridejo naknadno, vojaška komanda pa hoče imeti tudi nekaj besede. Seveda financarji mislijo, da brez njih ob meji ne more iti naprej nobena stvar, upoštevati je treba pa tudi karabinerje. To so bile sitnosti. Telefon je pel in telegraf funkcioniral, ljudje so bili pa razjarjeni, kaj da bo s živino, če se ne pokosi po planini. Hodili so osebno v Tolmin, 3. VII. je prišel general Ronchi na Ratitovec s svojim adjutantom, pa se ni hotel nič izjaviti. Nazadnje le pride dovoljenje, da smejo spravljati po planini, samo imeti morajo specijelno legitimacijo, ki jo oddajo straži na Robu in Morgentroštu, potem v Povdnu, nazaj grede jo morajo isti dan prinesiti na komando. Ljudje kolnejo, pa krešejo dvakrat na dan na planino.

Tekma v Kobaridu

3. VIII. je tekma v Kobaridu. Udeleženi se pa izbrane čete od vseh bataljonov tudi iz Sorice. Prvo premijo dobe Splugovci – arditi. Rossi sam gre osebno na tekmo. Dobre pa nekak kozarec na dolgem vratu, narejen iz kovine, ki ga morajo hraniti do prihodnjega leta, ko se zopet odloči, kdo bo dobil prvenstvo. To je ponosen Rossi na svoje fante. ...

Pretep z Lahi

Rossi radevolje pokaže svoje dobitke, le nekaj mu zagreni ta dan, ko se vrne namreč doma so se stekli Splugovci in pa domači fantje. Lahi so jih dobili prav pošteno po hrbtu. V nedeljo so popivali, collonelo⁵⁹ ni bil doma, ergo so se še manj bali. Začel se je prepir že na Eki, Lahi kar komandirajo, kdo sme v hišo, Soričani odidejo k Prezeljnu, vojaki pa za njimi, začne se prerekanje, fantje so zadi – položaj je zanje opasen, v svoji mogočnosti pa še hoče patrolja ven vreči civiliste, da bi sami plesali. Takrat pa zavre kri fantom, vino je gotovo tudi učinkovalo. Vojaki so oboroženi; kar kdo dobi popade, Farovžarjev Janez zgrabi pokrov od binkle, drug pograbi valjar, eden dobi pilo, potem pa strgajo vojakom čez rame obešene težke revolverje in jih začnejo kresati, izvijajo jim iz rok bajonete, kar jasni se začne v hiši, eden prileti na glavo, drugi na hrbet, tretji na trebuh, pri vratih pa stoji fant z valjarjem in jim daje poslovljni udarec. Kar so iskali, to so pa našli. Zunaj začnejo tepeni Lahi jokati in kličejo: mama mia. Blizu si ne upajo več, pač pa oddaleč mečejo kamenje na fante. Oficirji so sami zbegani. Ranjene vojake pripeljejo na Ekarjev pod, drugi dan so vsi obezani, pravijo, da je eden od Lahov umrl na Laškem vsled ran, ki je dobil v pretepu. Pa tudi nekaj fantov polove, tri uklenejo namreč Thaler Janeza iz Zg. Sorice 33, Pfeifer Jožefa Zg. Sorica 12 in Jenšterle Franca Zg. Sorica 42 in jih eskortirajo močno za (stražene) v Podbrdo in izroče karabinerjem; ti jih vlečejo v ječo, potem pa gredo z drogovi nanje in jih pretepajo, z okovanimi čevlji skačejo po njih. Pfeifer Jože je bil tako premečkan, da ni mogel potem držati vode. Ob enem jim napovedujejo, da nekaj let jim ne odide. Pa se vse drugače obrne, kralj izda pomiloščenje, zaslišani še niso bili, pa so izpuščeni na prosto.

Madež italofilstva izbrisan

Glas o tem pretepu gre hitro okoli, Tolminci pravijo, zdaj pa vidimo, da smo se motili o Soričanih, saj ne drže res tako hudo z Lahi, s tem pretepom so nekako izbrisali madež italianofilstva. Vojaki pa so odslej bolj z rešpektom gledali na fante, zraven so se jih pa tudi bali, še bolj so se pa zagrizli v svoj nacionalizem in pa v svojo kulturo. Res lepa kultura, ko pretepa uklenjenega človeka!

Zasliševanje

Zaradi pretepa je prišel kolonello ne vem odkod zasliševati, že Rossi je tožil, mislil sem, da smo zelo prijatelji, pa sem se motil, sovraštvo do nas je tlelo sicer na skrivnem, sedaj pa je bruhalo na dan. Povedal sem vse, kar sem slišal, javno mnenje je bilo na strani domačinov. Vsi vojaki so morali iz sobe. Marsikteri temen pogled me je ošvignil, ko sem šel mimo Ekarjevega hleva domov. Kaplan izdeluje plastiko od

Sorice, naprosil me je, da sem dobil prav tenke dilce, nekaj jih je imel poštar, nekaj jih je narezal žagar na Sori. Potem je pa delal po generalštabski karti, izžagal pa je vse s tenkimi žagicami kot "Laubsäger"⁶⁰. .... Popreje je ure popravljal, družega dela pa ni imel.

18. VIII. odide Spluga

Delo pa še ni bilo končano, ko pride povelje, da naj Spluga odide. Rossi se poslovil, kapelan se skoro težko loči od Sorice, bil je izvrsten duhovnik – vpliva pa ni imel ne pri moštvu, ne pri oficirjih.

Spluga je visoka gora na Milanskem. Karakterističen znak kot Sardinci imajo tudi Alpini. Kričavi, usiljivi, bolj bahaški so še, zahrbtni, zvedavi, zijalasti, vkleti,⁶¹ nemoralni. Po planini so dobili po senikih puške, to je bil strah, pa sem pojasnil, od divjih lovcev živ krst ne dobi orožja. Narečja sem slišal vsa laška, tako da sem že po govorjenju skoro gotovo uganil iz katere province da je. Jug in sever sta si v Italiji zelo nasprotna, najboljše pravijo bi bilo, ko bi imela vsak svojo autonomijo. Več kot polletno bivanje ne bo ostalo v Sorici brez nasledkov. Bomo videli. Častniki so znali edino le laščino, nekateri vojaki so pa govorili tudi nemško, ki so bili pred vojsko v Nemčiji ali pa Švici. Za Italijo niso bili posebno navdušeni.

Plastika

Čez nekaj časa pa pride Bertolero na muli in prinese plastiko od Sorice. Zahvalim lepo za dar od bataljona. Predno se je bataljon razpustil, so mi poslali posebnega odposlanca, da bi prišel k svečanosti, ko se razidejo. Pa nisem utegnil, pa tudi ne hotel. Čakali so me Podbrdom z "valbiročem" dvokolnico, ki jo vleče mula ali pa konj. Valbiroč so vpili skoro cel dan – to je bila nekaka krilatca v vojaškem žargonu in pa "koga", da so se iz Slovencev norčevali.

Val d'Adige

Val d'Adige pride pa v Sorico od Pohmanove žage – Bericco je bil odpoklican – Vicenza pa gre v Zabrdno. Komandant je Oskar Nerchiali, bivši avstrijski vojni ujetnik. Po rodu je Pijemontez, pa precej oduren in nestrpen. Zna igrati na orglje, od doma je bogat.

Slovenci so premaganci

Pri odhodu mu je Rossi zabičaval: Ne pozabi, da so Slovenci premaganci! Kapelan don Agazzi je vedno pri vojakih, intencij nima nič, briga se za vse stvari, silno je nacionalen. K maši pa spravi veliko vojakov, še po oficirje gre. Tudi po noči gre ven, da nadzira, kaj da delajo. Pridiguje rad, enkrat sem poslušal njegov govor: Začel je, vi vojaki ste premagali strašnega sovražnika, vi ste junaki – potem je izpelfal, da naj premagajo še samega sebe. S kolegi se pa ni veliko družil, vedno je imel svoja pota.

Zopet nove legitimacije

Objavijo, da si mora vsakdo preskrbeti novo legitimacijo, ker sedaj je nov poveljnik. Začne se zopet novo popisovanje z vsemi sitnostmi in vsemi prismodarjami.

Tolmač

Tolmači pa eden od vojakov, ki se je v ujetništvu na Hrvaškem precej priučil na jezik, vendar naši ljudje ga ne razumejo vse.

Kejžar uklenjen

Enkrat pride na županstvo in sporoči, da naj se vsa škoda naznani, ki so jo napravili laški vojaki. Župan prosi župnika, da naj to oznani v prižnici. To je bil naval na komandi. Nerchiali pa nervozen. Kliče župnika, kdo je to razglasil. Kejžar iz Zg. Sorice 24 pride ravno tako naznanit, da so mu vojaki pobrali seno. To je pa majorju že preveč, Kejžarja ukaže ukleniti in pa škodo preceniti.

Župnik cenilec od škode

Kot cenilca odbere župana in župnika. Kejžar vse pove, potem pa gremo cenit v travnik. Bil je star hlev. Drug dan 8. IX. na mali Šmaren hoče eksemplarično kaznovati Kejžarja, pa nobeden od naju noče podpisati izjave, da je hotel vojaštvo oškodovati. Iz Petrovega brda je bil klican polkovnikov adjutant. Rajši se podamo v pravdo kakor da bi jenjali, so govorili kmetje. Vojaki so nam naredili veliko škode, če jo prijavimo, pa nas odganjate, češ da hočemo vojaško upravo oslepariti. Kapelan Agazzi posreduje – kmetje naj se dobro premislijo, ker pravda stane. Odgovor je bil, hlevi naši niso prazni, v gozdu pa je tudi še kakšen grm – mi ne odjenjamo. Kejžar je bil izpuščen. Posledica je bila, da se je župnik zameril komandantu.

Maščevanje

Maščevanje sledi. Vsem kmetom se dovoli spraviti seno iz bližine od meje, le župniku se to zabrani. Povem, da so vojaki odnesli deske, da pere dež seno, da vabi naravnost voznike, da vzamejo krmo, potem, da je tukaj dvojna morala. Vse govorenje je zastoj. Treba je apelirati na višjo inštanco, grem na Petrovo brdo, Bess je baje dober katoličan, rad gre k maši, govori pa tudi po kapelanovi pridigi – me zasliši, jezi se, da mu Val d'Adige dela sitnosti in dovoli spraviti seno. Adjutant me pelje nazaj. ...

Na komandi zijajo, po predpisu javim adjutantnu od polkovnika izdano dovoljenje, ki samo pogleda majorja, pisarji se pa skoro tresejo, kaj bo sedaj. Prosim, da bi se smeli vojaki pozneje javiti pri zglaševanju – mogoče 1 uro kasneje – sedaj je pa vse dovoljeno.

Bivši vojaki naj pozdravljajo laške častnike

Pri zglaševanju še naročam bivšim vojakom, da morajo pozdravljati laške oficirje, češ da so sedaj njihovi predpostavljeni in da so jim dolžni skazovati spoštovanje.

D'Anunzio zasede Reko

12. IX. gre d'Anunzio⁶² na Reko. To je veselje. Vojaški kapelan takoj prihiti povedat, da Reka se Italiji več ne odvzame. Mislim si, da ententa ni samo laška cunja, da bi ž njo pometali.

Tobakove sadike izruvane

Med vojsko so v Sorici sejali tobak, ker pravega ni bilo veliko, potem je bilo pa skoro samo bukovo listje. Spomladi so pa spet posejali. Financi to spazijo, pa porujejo sadike pri županu, Konradu, Kežzarju, Javhu in še pri več drugih. Stehtajo vse in sedaj zahtevajo kazen. Izgovor je bil, mi ne plačamo nič, ker rabimo tobak za zdravlila pri živini, če jo napenja, Avstrija nam je pustila nekaj rastlin. Formalno ni bilo postopanje pravilno, ker ni bil zraven pri tehtanju nihče od občine. To divja finančni brigadir, jaz sem uradna oseba, meni se mora verjeti, postavke so kolikor mogoče nizke, drugič pa pravijo, spišite nam slovensko, da razumemo, kaj podpišemo.

Griža v spodnji vasi

Septembra se pa pojavi v Spodnji Sorici pri Krištanu griža, nastopi pa epidemielno. Pri Krištanu je vse bolno, edino gospodar hodi in streže, 3 otroci mu umrjejo. Centrum je pri Krištanu – na eni strani sega do Fidlarja, na drugi strani do Mežnarčka in do Tončka v grapi. Franc Štravs je izjavil, da je po letu pil enkrat vodo v Žbontu in od takrat večkrat čutil bolečine v črevah. Oče je bil odpuščen radi boleznimi od vojakov – imel je tudi grižo. Če bi bil bacilonosec, bi se griža gotovo preje že pokazala. Osem oseb je umrlo. Vojaško poveljstvo se prestraši, skoro vse vojaške koncentrirajo v Zg. Sorici med Keržarjem in Kalkbogelnom, iz Podrošta odpokličejo Lahe. ... Ljudje so imeli največ zaupanja v žganje in pa v stradanje. Prišel je tudi višji zdravnik enkrat na županstvo, pa je sodil, da je griža pojav slabe hrane, če je dovolj makaronov in riža, se ne pokaže. Žganje je obsojal, če pa v resnici koristi, potem ga pa uporabljajte. Skoro cel mesec je divjala ta grda bolezen.

Val d'Adigo odide

11. X. odide Val d' Adigo s kaplanom in majorjem. Bog jih nesi! Kapelan je znal beračiti za vojake, nekje pri fronti so imeli Amerikanci še precej daril, ni miroval preje, da jih je spravil v Sorico, da so razdelili tobak, šivanke, sukanec med njegove Alpine.

Pieve d'Cadore

Isti dan nastopi bataljon Pieve d'Cadore, poveljuje kapitan Prospero Deldin. Kapelan je Gracinto Vinai, ki je bil ranjen na Banjšici,⁶³ občuduje avstrijske vojake. Kapelan stanuje v župnišču. Volitve v laški državni zbor so razpisane, duhovniki upajo, da bo partito popolare (pipi)⁶⁴ dobilo veliko poslancev, pa še general Ronchi kandidira na ta program v Brešiji.⁶⁵

Mario Girotti

Deldina zamenj major Mario Girotti, Pijemontez, ranjen v roko, da jo skoro ne more rabiti, precej pameten mož, rad bi imel kuhinjo v župnišču. ...

Strah v Povdnu

Straža pri municijskem skladišču po noči strelja, alarmira patroljo. Stražnik trdi, da se je od Krištanove sušilnice bližal človek, ker se ni hotel ustaviti, zato je streljal. Sledu ni bi-

lo nikjer nobenega. Nidrarji⁶⁶ pravijo, da je najbržeje šel kakšen jazbec proti njemu, pa se je bal, drugi pa, da ga je bilo strah, pa je streljal. Izšel je ukaz, oficirji so se malo bali, da se ne sme hoditi od Ave Marija zvečer zjutraj do dne – do 7 ure mimo smodnišnice.

Včasih puste čez

Glede prekoračenja meje Lahi malo popuščajo. Če je res potreba, puste Podroštom čez, če dobi dovoljenje od komande. V tem času so se svinje bukale, mrjasca pa ni bilo blizu, Podbrdom je bil pa tudi le eden. Na župnika letajo, da naj gre prosit k majorju. Slovar v roke, to je nastal homerski smeh, ko je župnik prvič prosil, rabil je besedo porca in pa porco, mesto scrofa in pa majale. Kdor se uči iz knjig, mora biti pripravljen, da včasih izbere najbolj neprikladen izraz.

Pošten Lah

10. XI. odide Mario Girotti v Podbrdo, vedel je veliko povedati o Kunejcih – slično kot pri nas o Ribničanih. Rad je imel duhovnike in še najbolj pošteno je sodil o Slovencih. Ko bi bili vsi Lahi kakor don Macario, don Gippa in pa Girotti, jadransko uprašanje bi se hitro rešilo, tako pa nikamor ne gre naprej.

V Sorici ostaneta dve kompaniji, ena v Sp. Sorici, druga s strojnicami pa v Zg. Sorici.

Laški birokratizem

Pri županstvu je dosti dela. Laški birokratizem je še hujši kot avstrijski. Dan za dnem dopisi, pa še taki, da jih rojeni Lahi niso mogli tolmačiti. ...

Vdove, sirote

Napraviti je bilo treba izpiske za vdove in sirote, to je bilo dela, ker so nekatere družine močne, najprvo na navaden papir, potem pa na uradne blankete. Dalje kdaj je mož padel, poslati vse listine, ki izpričujejo njegovo smrt.

Invalidi

Posebej je prišel vojaški zdravnik pregledat invalide. Nekaj se jih je prijavilo, drugi so pa šli pozneje v Tolmin k pregledu.

Podpore še 3 mesece

Lahi so prevzeli vse državne dolžnosti, zato ljudje kmalu zvedo, da imajo pravico še do trimesečnih podpor. Zopet poiščejo stare pole, najbolj žal je bilo tistim, ki so jih izgubili ali pa, ki so v Jugoslavijo hodili po podporo. To so bile pisarije.

Vojaška škoda

V jeseni smo naznanjali vojaško škodo. To so ljudje jezni, vendar naj enkrat kaj plačajo – kakor napovejte, napovejte, pa vendar še pridejo in dajo na zapisnik.

Samo laški denar

20. IX. se zameni avstrijski kovani denar, doslej je imel oboji enako plačilno vrednost. Govore da so 20 vinarske, nikeljnaste pretisnili v laške 20 čentezime.⁶⁷

Zglaševanje pri orožnikih

Od l. 96 naprej se morajo še zglaševati, pa ne več pri vojaški komandi, pač pa pri karabinerjih Podbrdom. Prvič gredo vsi, potem pa tako da proti plačilu eden nese vse legitimacije.

Prva laška poroka

Zadnjo pobinkoštno nedeljo se je poročil Lah Peter Fedrogotti s Katarino Thaler, gost. hčerjo iz Sp. Sorice 9. Prišel je k poroki, pa še ni bilo civilnih oklicev. Kot vojak se je seznanil z dekletom. Čakal je precej časa, da se je zadeva uredila, stregel bolni nevesti – potem pa jo poročil. Tudi mnogo drugih deklet težko čaka odrešenika iz Italije.

V Jugoslaviji pa kolikujejo denar, meja je močno zastražena, vendar oddajo Soričani žigosani denar in plačajo odtegljaj 20%,⁶⁸ nekaj gre skozi Prtovč nekaj pa čez Davčo. Smolo je imel pogorelec Peter Frölich, ki je potegnil zavarovalnino in pa Windischmann, ki je šel plačat od sina – dijaka. Obema odvzamejo denar, češ da ga hočeta vtihotapiti v Jugoslavijo.

Božični prazniki so lepi, k polnočnici pridejo ljudje precej pijani Lahi se vedejo pobalinsko, kar obešajo se na ženske, čudno da se ne začno kar v cerkvi svinjariti – nekatere domača dekleta niso nič boljši.

Opombe

¹ Londonski pakt je določal mejo od razvodja Julijskih Alp preko Predela, čez Mangart, Triglav do Podbrda, Podlanišča in Idrije; od tu na JV proti Snežniku in do Jadranskega morja (Slovenci v XX. stoletju, str. 164). Oziroma po črti Rateče-Ponca-Triglav in od razvodja vzhodno od Podbrda-Cerkna- Idrije-Logatca-Snežnika do Sušaka. (R. Andrejka, Razvoj vojaštva in vojaški dogodki od prevrata do danes. Slovenci v desetletju 1918-1928. Ljubljana 1928, str. 277.) Črta je ob času premirja šla (po navedbi v Slovincu, 22. 11. 1918) **od Trbiža, čez Mangart, preko Triglava naprej proti jugu.**

² Gl. *Lahi pod Blegušom*, Slovenec, 12. 12. 1918.

³ Poročilo župnika Logarja nadškofijskemu ordinarijatu, 28. 11. 1918. Nadškofijski arhiv Ljubljana, ŠAL/Ž, Žiri, fasc. 474.

⁴ Dušan Bahun, Država Slovencev, Hrvatov in Srbov v gradivu Zgodovinskega arhiva Ljubljana, katalog ob razstavi, oktober 1998.

⁵ Vasi pod Soriško in Dajnarsko planino in Ratitovcem (Sp. in Zg. Danje, Zabrd, Torca, Ravne).

⁶ Povden (1264).

⁷ Iz kronike razberemo, da jo je bivši župnik, Jurij Karlin (administrator in župnik v Sorici med 1903 in 1913, sicer rojen v Škofji Loki (Plevna) in tam tudi umrl (1914), pokopan na Loškem pokopališču), uporabljal za svoj konjiček - slikanje, Mikuz pa je v njej mizaril.

⁸ Top je bil v župnišču že pred vojno. Mikuz omenja, da so z njim streljali ob njegovem prihodu v Sorico, septembra 1913.

⁹ Na razvodju vzhodno od Podbrda.

¹⁰ Thomas Woodrow Wilson (1856-1924), predsednik Združenih držav Amerike (1912-1920).

¹¹ Vrsta influence, ki je ob koncu leta 1918 v Evropi zahtevala več žrtev kot vsa prva svetovna vojna.

¹² Narodne straže so novembra 1918 ustanavljali po ukazu vlade Države SHS, da bi branile civilno prebivalstvo pred vojaki, ki so se vračali z razbite italijanske fronte. V Sorici sta jo vodila četovodja Franc Jensterle iz Zg. Sorice in kadet Franc Demšar iz Zalega Loga, sestavljali pa bivši avstroogrski vojaki.

¹³ Lovro Pintar, Sp. Sorica 20. (Po kazalu k zemljiški knjigi, ZAL, Enota za Škofjo Loko, ŠKL 173; v nadaljevanju ZAL, ŠKL 173.)

¹⁴ Lajtnik (1053 m), hrib nad Ravnami.

¹⁵ Župan Anton Frölich, Zg. Sorica 1. (ZAL, ŠKL 173.)

¹⁶ Železarno v Škednju je leta 1897 zgradila Kranjska industrijska družba.

- ¹⁷ Tessera – izkaznica.
- ¹⁸ Pooblaščen g. Mikuž Janeza (župnika v Sorici), da gre v Podbrdo izdati dokument ...
- ¹⁹ Tu namiguje na afero iz septembra 1914, ko so slovenski duhovščini očitali nacionalni fanatizem in simpatiziranje z morilci Franca Ferdinanda. (Gl. N. Budna, Prva svetovna vojna iz župnijskih kronik, leto 1915. Loški razgledi, 42, 1995, str. 80-81.)
- ²⁰ *Kaj pišejo vaši časopisi? Ali so ljudje zadovoljni, ker smo prišli?* Odgovor: *Niso zadovoljni!*
- ²¹ *Zakaj niso zadovoljni?* Pojasnilo: *Mi smo Slovani.*
- ²² Eker, Sp. Sorica 3, lastnica Frančiška Koblar. (ZAL, ŠKL 173.)
- ²³ Tonderškofel-Gladki vrh-Ravne-Podrošt.
- ²⁴ Prodaja monopolnega blaga (Slovar slovenskega knjižnega jezika).
- ²⁵ Ob cesti Petrovo Brdo-Zali Log (prva hiša na cesti med odsekoma za Sorico in za Davčo).
- ²⁶ Podporezen 2 (Anton Zgaga), danes Petrovo Brdo 1.
- ²⁷ Josip Primožič. (ZAL, ŠKL 173.)
- ²⁸ Zadnja ofenziva na italijanski fronti se je začela 24. oktobra 1918 pri Vittoriju Venetu in je bila za Italijane uspešna, saj je bila avstroogrška vojska tedaj že v razsulu.
- ²⁹ Papež Pij IX. (1846-1878) se je razglasil za vatikanskega jetnika potem, ko se je papeška država v procesu združevanja Italije in razglasitvijo Rima za prestolnico države (1870) močno skrčila in obsegala le še ožje ozemlje okoli cerkve sv. Petra (Vatikan). (Prim. Doba prevratov. Ljubljana, 1983, str. 110-111.)
- ³⁰ Gerent – od glavarstva postavljen župan.
- ³¹ Gl. op. 68.
- ³² Strumno.
- ³³ Kako lepa, kako grda!
- ³⁴ Uboga revna dežela.
- ³⁵ Pehota je preveč slabotna / ostrostrelci so mafijci / le alpini so junaki.
- ³⁶ Krščanski ščit.
- ³⁷ Bošnjaki, ki so se v sklopu avstroogrške armade borili tudi na Soški fronti, so bili oboroženi z buzdovanji. Uporabljali so jih v bojih mož na moža, ki so se na tej hriboviti fronti pogosto dogajali. Ker so bili hrabri in neusmiljeni, so se jih italijanski vojaki zelo bali. Ujete so takoj postrelili, medtem ko so druge avstroogrške vojske odpeljali v ujetništvo. (Prim. V. Klavora, Plavi križ. Celovec 2000, str. 172.)
- ³⁸ Lepi fantje!
- ³⁹ Iz Primorja in Notranjske so prišle novice o bolj grobem postopanju Italijanov do bivših avstroogrških vojakov.
- ⁴⁰ Arditi – italijanski napadalni oddelki.
- ⁴¹ Bratje.
- ⁴² Majorjev pribočnik.
- ⁴³ Adorirati – moliti pred izpostavljenih Rešnjim telesom.
- ⁴⁴ Silandro (Schlanders) v dolini Ventosta ob Adiži.
- ⁴⁵ Benečani so gospodje / Padovanci učenjaki / Vičenci stari mački / Veronci sami norci.
- ⁴⁶ Bataljon, ki prispe 31. januarja 1919.
- ⁴⁷ Gerirati - vesti se.
- ⁴⁸ Dravh (1547 m).
- ⁴⁹ Štoment (1037 m).
- ⁵⁰ 6. junij 1919.
- ⁵¹ Portabile – prenosni; ki se lahko prenaša. Gre za prenosljiv oltar.
- ⁵² Canarino – (rumen kot) kanarček.
- ⁵³ Dvoboj.
- ⁵⁴ (Inca?) – Mogoče kakšno vojaško humanitarno združenje.
- ⁵⁵ Na mirovnih pogajanjih v Parizu so bili poleg predsednika ZDA Wilsona glavni pogajalci ministrski predsedniki Francije Clemenceau, Anglije Lloyd George in Italije Orlando.
- ⁵⁶ Nemčija je podpisala versajsko mirovno pogodbo 28. 6. 1919.
- ⁵⁷ Podporočnik.
- ⁵⁸ Krajevni šolski svet.
- ⁵⁹ Polkovnik.
- ⁶⁰ Rezljalec.
- ⁶¹ Radi preklinjajo.

⁶² Gabriele d'Annunzio (1863-1938), italijanski pesnik, pripovednik in dramatik. Končal je kot "nacionalni" pesnik fašistične Italije.

⁶³ Banjška planota v srednjem Posočju.

⁶⁴ Ljudska stranka.

⁶⁵ Brescia, mesto v severni Italiji.

⁶⁶ Prebivalci Spodnje Sorice.

⁶⁷ Stotine.

⁶⁸ Žigosanje kron je potekalo do januarja 1919 in je bilo opravljeno precej malomarno, zaradi česar je lahko prihajalo do ponarejanja. Zato so uvedli markiranje, lepljenje posebnih znamkic na pravilno žigosane krone. Isočasno so odtegnili petino vrednosti vsakega bankovca, za kar so imetniki dobili potrdilo, ki so ga lahko uporabili pri plačilu davkov. (Žarko Lazarevič, Nova država, nov denar. Kronika XX. stoletja, 1900-1941. Ljubljana 1995, str. 224.)

ZUSAMMENFASSUNG

Die italienische Okkupation vom Dorf Sorica

Bis Ende November 1918 okkupierten die Italiener ein Drittel des slowenischen Landes, bis zur Linie, die durch den am 4. November in Villa Giusta in der Region von Padua unterzeichneten Waffenstillstandsabkommen vorgesehen wurde. An manchen Stellen, so auch in Sorica, wurde diese Linie überschritten.

Das Dorf Sorica wurde offiziell am 29. November 1918 besetzt. Bis zum 25. November erreichten einzelne italienische Besatzungstruppen schon Podporezen. In Sorica wurde am 29. November die erste italienische Kompanie stationiert. Das Militärzentrum (Militärkommando, Lager, Offizierkantine) befand sich in Spodnja Sorica. Der Kommandeur und der Feldkurat wurden im Pfarrhaus untergebracht. Eine Soldatenabteilung zog nach Ravne, die andere nach Zgornje Danje. Ende Dezember kamen auch Bergartilleristen nach Zgornja Sorica, die ihre Kanonen auf Rotek gegen Soriška und Danjarska planina richteten. Sie befestigten auch Grofov Grič.

Bis Ende 1918 wurden in Sorica drei Kompaniekommandeure gewechselt (Duce, Bartolucci und Fava). Bis Ende Januar 1919 wurden die Sardinier durch Alpini gewechselt, das Bataillon Spluga aus der Region Mailand. Eine von den Kompanien zog nach Sorica, die zweite nach Ravne, die dritte zum Sägewerk und die vierte nach Zg. und Sp. Danje. Eine Kompanie zog aus Ravne auf den Berg Gladki Vrh. Im März kamen noch die Arditi, die Angriffseinheiten der italienischen Armee und am 1. Mai noch drei neue Alpinbataillone. Das Bataillon Monte Berico zog nach Zabrdó, Val d' Adige blieb in Davča, Vicenca in Podporezen, Piave d' Cadore wartete auf dem Berg Petrovo brdo. In Sorica blieb noch das Bataillon Spluga. Die Gendarmen waren in Podbrdo stationiert. Im August verließ das Bataillon Spluga das Dorf, nach ihm kam Val d' Adige, das sich bis Ende Oktober dort aufhielt, und zuletzt das Bataillon Pieve d' Cadore.

Die Pfarrchronik berichtet über die italienischen Truppen, Soldaten, Kommandeure und ihre Sitten, sowie über das alltägliche Leben der Zivilisten. Der Pfarrer Janez Mikuš präsentiert sich wie ein sorgfältiger Beobachter der damaligen Ereignisse und Menschen. Bei den meisten Ereignissen spielte er selbst eine aktive Rolle. Mit seinem Humor stellt er die sonst ernste und tragische Kriegszeit auf eine fast geistreiche Weise dar.